

**Stichting Behoud
Dierenwereld Veluwe
35 jaar**

Uitgave 2021
www.sbdv.nl

Inhoud 2021

Voorwoord	03
Even voorstellen	04
Mooie maar lastige diertjes	05
Ransuilen fotograferen	09
Jaarprogramma 2021 – 2022	10
Klompenpaden – Kopermolenpad	16
Borus	19
Een aanrijding met wild	20
Prachtig voorjaar 2020 maar	23
Kijkje in de ‘keuken’ van een excursiegids	26
Wit damhert	29
Bijzondere waarnemingen	30
Mededeling bestuur	34
Nestkastenproject Radio Kootwijk	37
Vrijwilligerswerk in natuurgebieden	38
Overzicht activiteiten	39

tekeningen: Henk Bonekamp / Foto's: SBDV, Jan van Hulst, Yvonne Verhoef-Witz.
Alle foto's in dit boekje zijn in kleur te zien op de site: www.sbdv.nl

**De mens is het intelligentste van alle dieren en het meest dwaze.
Namens de dieren, Diogenes (412 - 323 voor Chr.).**

Het voortbestaan van de diersoorten op aarde is afhankelijk van de gevoelige balans van de natuur. Tot nu toe hebben vele dieren de inbreuk van de mens op hun bestaan overleefd. Maar wanneer wij niet leren de dieren op hun juiste waarde te schatten en een plaats op deze aarde voor hen zeker stellen, bestaat het gevaar dat wij de rijke en kleurrijke wereld ontdoen van vele bewoners. Wij hopen en geloven dan ook dat u, samen met ons, ons enthousiasme voor de dierenwereld in al zijn vormen kunt delen.

SBDV jaarboekje 2021. ISSN nr. 2588-7890

Voorwoord 2021

Gerard van Heiningen

Beste lezers,

Dit is mijn eerste voorwoord als uw nieuwe voorzitter.

Helaas is het dit keer niet mogelijk om terug te kijken op alle mooie, fijne en gezellige excursies en bijeenkomsten die wij in 2020 voor u hadden gepland.

In maart 2020 werden we allemaal terug gefloten om heel voorzichtig te worden, elkaar zo min mogelijk te bezoeken en vooral geen bijeenkomsten te houden.

De oorzaak was de uitbraak van het Coronavirus.

Wij, als Stichting, hebben uiteraard gehoor gegeven aan de oproep van het RIVM en de overheid. Het gevolg was dat wij in 2020 geen excursies of andere activiteiten hebben gehouden, wel heel erg jammer want we hadden dit keer een geweldig programma samengesteld.

Voor het opstellen van ons jaarprogramma voor 2021 hadden we het ineens iets makkelijker. Toen wij de gidsen hadden gevraagd of zij in het nieuwe jaar wederom dezelfde activiteiten voor ons wilden doen, bleek het bijna een kwestie van knippen en plakken.

Voor u ligt het SBDV-boekje met allerlei wetenswaardigheden, waarin het nieuwe jaarprogramma wordt vermeld met alle excursies weer netjes op een rijtje.

Een belangrijke aanwinst voor onze stichting is dat we weer een compleet bestuur hebben. Na mijn aantreden als voorzitter, begin 2020, hebben we in augustus Hélène Lagendijk mogen verwelkomen als secretaris.

Tot slot wens ik u allen veel leesplezier en hopen onze gidsen u bij een of meerdere activiteiten en excursies te mogen verwelkomen.

Ik voel mij al aardig thuis in het bestuur

Hélène Lagendijk-den Besten

Bij een nieuwe functie hoort een kennismaking in het boekje 2021. Aan de vraag om iets “over mezelf” te schrijven wil ik wel tegemoetkomen; ik hoop dat onderstaande tekst iets zal verduidelijken over mijn persoonlijkheid.

Na het neerleggen van het vrijwilligerswerk als gids en voorlichter namens de SBDV voor scholen genoot ik van de rust die dit aanvankelijk gaf. Maar stilzitten is niet mijn sterkste kant en e.e.a. begon toch weer wat te kriebelen toen er een vacature kwam voor secretaris van de stichting. Zou dat iets zijn voor mij vroeg ik mij af en, na wat inlichtingen te hebben ingewonnen, besloot ik mij kandidaat te stellen voor deze functie.

Als rasechte Rotterdamse ben ik eind 70-er jaren verknocht geraakt aan de Veluwe. In die tijd werkten mijn man Leo en ik bij een stichting in de Geestelijke Gezondheidszorg en brachten met de cliënten vakanties door in Vierhouten e.o. en leerden destijds de mooie plekken ontdekken. Vooral het aanwezige grofwild, dat toen overdag nog waarneembaar was, fascineerde ons.

Toen Leo met de VUT ging hebben wij vanuit onze recreatiewoning in Voorthuizen vele tochten te voet en per fiets gemaakt en onze kennis verrijkt door te lezen en cursussen te volgen.

En op een gegeven moment wil je de opgedane kennis wel delen met anderen en zo werden wij eerst vrijwilliger bij Vereniging Het Edelhert en daarna bij SBDV. Vele excursies hebben we gelopen en presentaties gedaan voor scholen en volwassenen. Steeds met heel veel plezier en energie. Maar bij het ouder worden gaat de energie een beetje op de loop en moet je je activiteiten wat aanpassen.

Maar gelukkig kwam het verlossende telefoontje van onze voorzitter Gerard en was er groen licht voor mijn nieuwe functie. Inmiddels is de eerste bestuursvergadering achter de rug en ben ik gelijk in het diepe gesprongen en heb die avond genotuleerd.

Ik voel mij al aardig thuis in het bestuur; het is een enthousiast en prettig gezelschap en ik hoop dat we nog in veel goede en ideeënrijke jaren kunnen samenwerken.

Mooie maar lastige diertjes

Henry Kats

Als we het over lastige dieren hebben dan komen wij al gauw uit bij de eikenprocessierups. In 2019 heb ik voor het eerst kennis gemaakt met deze rupsen en de nesten daarvan. In Berg en Bos had ik, op verzoek, rood-witte linten om de geïnfecteerde eikenbomen gedaan waarna de gemeente de nesten heeft verwijderd. Ik heb daar wel wat jeukplekken op mijn armen aan overgehouden maar na een paar dagen was dat weer over. Afgelopen jaar, in 'mijn' nestkastengebied bij Radio Kootwijk heb ik de eikenprocessierupsen eens rustig kunnen bekijken en fotograferen. Ik moet zeggen dat ik best onder de indruk was van een processie van deze dieren. Doordat ik afstand hield en uit de wind stond heb ik geen last gehad van de haartjes van de rupsen.

De eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea* Linnaeus) is een inheemse diersoort die hier al van oudsher voorkomt, alleen niet in de grote populaties die wij nu meemaken. Rond 1800 werd deze rups al bestreden. Daarna is hij een tijd weggeweest waarna de nachtvlinder van deze rups rond 1989 weer in Nederland werd gesignaleerd en uiteraard kort daarna ook de rupsen.

De onopvallende grijs gekleurde vlinders leven in de toppen van eikenbomen en dan vooral de zomereik. Vanaf juli tot september leggen de vrouwtjesvlinders daar hun eitjes. De eitjes overwinteren in de eikentoppen waarna eind april, begin mei de jonge oranje gekleurde rupsjes uit de eitjes komen.

De rupsen maken, vaak aan dikke takken of aan de stam van de eik, een dicht spinsel waar vervellingshuidjes, brandharen en uitwerpselen inzitten. Vanuit deze nesten gaan ze 's nachts op pad, **in processie**, op zoek naar eikenbladeren die tot aan de nerf kaalgevreten worden. Het schijnt dat eikenprocessierupsen op hun tocht een leider hebben. Hoe zit dat, wordt hij/zij gekozen, heeft hij/zij bepaalde eigenschappen of komt het door feromonen? Het is mij niet bekend en ik heb er in de literatuur ook niets over gevonden.

Na een aantal vervellingen zijn de rupsen ongeveer 3,5 cm lang, aan de rugzijde blauwgrijs gekleurd en aan de buikzijde groengrijs. Ze hebben een vrij grote zwartachtige kop. De rupsen vervellen vijf keer voor zij vlinder worden maar bij de derde vervelling ontstaan er de

zogenaamde brandharen, lange witte haartjes die op bultjes aan het lichaam zitten. Deze brandhaartjes, waarvan de rups er duizenden heeft, zijn pijlvormig en hebben weerhaakjes waardoor ze gemakkelijk in de huid (maar ook in de ogen en/of luchtwegen) kunnen komen. Het is een verdedigingsmechanisme dat de rupsen gebruiken als zij aangevallen worden. De rupsen kunnen deze brandhaartjes afschieten als ze bedreigd worden. Als de haartjes in de lucht zweven of in de nesten aanwezig zijn kunnen zij nog jaren voor irritatie zorgen bij mens en dier. Ja, ook huisdieren zoals hond en kat kunnen flink last krijgen van brandhaartjes. Het is belangrijk om huisdieren uit de buurt van geïnficeerde bomen te houden. De rupsen verpoppen zich in hun boomnest dat zij gezamenlijk hebben gemaakt of ze verpoppen zich in de grond.

In bosgebieden met een grote variatie aan boomsoorten komt de processierups voor maar vormt geen plaag. Er heerst natuurlijk, biologisch evenwicht in het bos aangezien veel vogelsoorten o.a. spechten, spreeuwen, koolmezen, boomklevers,

boomkruiper, koekoek en vinken de verschillende stadia van eitjes tot rupsen eten. Maar ook vleurmuizen, spinnen en allerlei insecten eten de vlinders en/of rupsen. Sluipwespen zetten eitjes af waarna larfjes de rupsen van binnenuit opeten. Het weer kan ook een rol spelen. Warmte en koude zijn vaak geen probleem maar vochtig weer wel, schimmel kan zich dan ontwikkelen en daar kunnen veel insecten niet tegen. Het is bekend dat koninginnenwespen bij een winter waarbij het niet vriest maar wel koud en

nat is vaker zullen sterven dan bij vriesweer. Maar bij een milde winter met weinig regen kunnen zowel de koninginnenwespen als de mannetjes overleven en in april uitvliegen met als gevolg veel wespen dat jaar.

In veel steden is de variatie aan planten en bomen minder dan in een bosgebied dus zijn er ook minder insecten en minder vogels met als gevolg minder predatie van de vlinders en eikenprocessierupsen.

In buitengebieden en natuurgebieden met eikenlanen komt de rups vaker voor dan in een gevarieerd bos, zoals op de foto van het Deelerwoud te zien is, een prachtig gebied met vele uitgestrekte heidevelden en bomenlanen waaronder eikenlanen. Langs deze lanen worden de rupsen goed in de gaten gehouden en worden linten om aangetaste bomen gedaan.

Bestrijding.

Er zijn diverse bestrijdingsmiddelen toegepast maar je moet wel goed weten waar je mee bezig bent.

- Opzuigen en vernietigen: een kostbaar gebeuren maar wel effectief, alleen hoeveel materialen en mensen moet je inzetten om dit aan te kunnen?
- Feromoonvallen: door geurstoffen worden de mannetjesrupsen gelokt en gevangen met als gevolg minder en kleinere nieuwe generaties eikenprocessierupsen.
- Huishoudfolie met dubbelzijdig plakband: (ben ik persoonlijk op tegen!). Om de eik wordt huishoudfolie gedaan en daaroverheen dubbelzijdig plakband. Processierupsen komen bij het plakband. De 'leider' komt als eerste vast te zitten, paniek bij de rupsen die daardoor massaal hun haartjes afschieten. Het kan een tijd duren eer er weer rust is in de groep rupsen. Een groot nadeel is dat andere dieren ook in het plakband gevangen worden, vogels, vliegmuizen, vlinders en vele rupssoorten die geen probleem veroorzaakten.
- Xentari: (ben ik persoonlijk nog meer op tegen!). Dit is een bacteriepreparaat (wel een biologisch bestrijdingsmiddel) dat op bladeren wordt gespoten. Die bladeren worden door de rupsen opgegeten. De rups wordt geïnfecteerd door de bacterie. In het darmkanaal van de rups ontwikkelt zich een proces waarbij een gif vrijkomt dat er voor zorgt dat de kaakspieren verlammen met als gevolg de dood van de rups. Maar.... het doodt ook andere insecten en het kan doorwerken in de voedselketen. Daardoor kunnen ook andere dieren b.v. vogels in de problemen komen. Ook imkers zijn hierop tegen.
- Nematoden: dit zijn microscopisch kleine parasieten (aaltjes, wormachtig) die in de grond leven. Ze worden ook wel ingezet tegen insectenplagen in grote tuinen. Deze aaltjes zijn te koop in tuincentra en zijn niet gevaarlijk voor mensen, huisdieren, vogels, bijen en regenwormen maar wel voor o.a. rupsen. Nematoden kunnen het beste gespoten worden in het 1e en 2e vervelstadium van de eikenprocessierups (de nematoden worden voor het spuiten gemengd met water en een gel). Ze komen bij de rups via natuurlijke openingen binnen, eten van het inwendige van de rups en maken een soort gif aan dat het insect van binnenuit doodt. Als de rups leeg gegeten is ontwikkelen de nematoden zich verder in het omhulsel van de rups waarna een nieuwe generatie aaltjes ontstaat die op zoek gaat naar nieuwe prooidieren.

Waarschijnlijk raken wij de processierups niet kwijt en misschien hoeft dat ook niet. We zullen ermee moeten leven maar we kunnen bermen, plantsoenen, bosjes, lanen enz. wel zo inrichten dat er meerdere insecten kunnen leven. Laat onder eikenbomen meer planten opkomen en maai niet alles weg! Zorg voor wat meer vogelnestkastjes. Dan zullen er meer vogels komen met als gevolg meer predatie op de eikenprocessierupsen en hopelijk minder last.

De natuur blijft heel mooi en uitdagend, ook met de eikenprocessierups.

Ransuilen fotograferen

Yvonne Verhoef-Witz

Regelmatig loop ik in het bos en vaak gaat mijn aandacht vooral uit naar zwijnen, reeën en herten. 's Avonds hoop ik nog weleens op een das of vos. Ik ben hierin redelijk succesvol, maar mijn grootste wens was toch wel een keer een uil op de foto te zetten. Ik heb al eens een uil in een nestkast zien zitten en een paar keer een die over me heen vloog. Ook heb ik een keer een kerkuil op een paal op de rand van een grasveld en bos waargenomen.

Wel heb ik het geluk gehad om een vliegende velduil te fotograferen. Eigenlijk is de gemakkelijkste uil om te fotograferen wel een ransuil. Zij gaan vaak in de winter lekker knus bij elkaar zitten in bomen die dicht bij elkaar staan om daar overdag een uiltje te knappen. Dit zijn zogenaamde roestplekken en iedere winter zoeken ze meestal dezelfde plekken op. Vaak zijn dit naaldbomen, dat zijn namelijk goede schuilplekken omdat die hun naalden behouden in de winter. Om ransuilen te vinden moet je niet naar boven in de bomen kijken, maar naar de grond. Daar waar veel poep op de grond ligt is de kans groot dat ze in de boom zitten. Neem wel een statief mee want door de donkere plek in de boom krijg je lange sluitertijden. Ransuilen zijn wat kleiner dan bosuilen en ogen slanker. Ze hebben oranje ogen. Voor de ogen van uilen is er wel een klein ezelsbruggetje. Hoe donkerder de ogen

hoe later ze jagen. Oftewel uilen met zwarte ogen, zoals de bosuil, jagen 's nachts. Ransuilen hebben oranje ogen en jagen in de schemer. Velduilen hebben gele ogen en jagen overdag. Natuurlijk zijn hier uitzonderingen op.

Misschien hoor je van iemand over de verblijfplek van een ransuil of, word je erop gewezen via internet. Ik had het geluk om op meerdere plekken ransuilen te zien. Mijn wens van een uil op de foto is gelukt, echter nu scherp ik mijn wens verder aan en wil graag een bosuil op de foto in een zo natuurlijk mogelijke omgeving en niet in een nestkast zoals ik al op een foto heb.

Jaarprogramma, excursies, beamerlezing 2021

Maaïke Strikwerda

Kijkt u, voor u aan een excursie gaat deelnemen, altijd even op de site of er omstandigheden zijn waardoor de excursie op het laatst niet door kan gaan!

Afgelopen jaar hebben we alle excursies vanwege de Corona maatregelen moeten annuleren. Vreselijk vonden we dat, maar uw én onze gezondheid gaat boven alles. Hopelijk bent u deze moeilijke tijd goed doorgekomen. Het is hoog tijd om weer leuke dingen op te pakken, zij het met beleid uiteraard! We hebben bijna het gehele programma van 2020 kunnen doorplannen naar dit jaar, dus dat is hartstikke mooi, want we waren juist zo trots op het afwisselende programma dat de gidsen voor u samengesteld hadden.

Mits het RIVM besluit dat excursies doorgang mogen vinden doen we het zo: opgave voor iedere excursie en beamerlezing is verplicht. Op die manier kunnen we groeps grootte, voldoende afstand houden en ieders veiligheid waarborgen. Zoals altijd zullen we behalve dat het programma in dit boekje en op onze website (www.sbdv.nl) staat, de excursies onder de aandacht brengen door middel van de nieuwsbrief en in lokale kranten. Wilt u de nieuwsbrief ontvangen, of juist niet meer? Stuur dan even een mailtje naar excursies@sbdv.nl, dan passen we de gegevens aan. Niet alle excursies die we plannen staan in dit boekje of lange tijd vooraf op de website. Soms hebben we namelijk ineens zin om wat leuks te organiseren, omdat het mooi weer is of gewoon omdat het kan. Houd dus onze website en de nieuwsbrief in de gaten. Voor u het weet, mist u wat leuks. De website is trouwens sowieso leuk om door te bladeren. Alle oude boekjes zijn vanaf 1987 te lezen en de foto's zijn een lust voor het oog.

Opgeven voor de excursies en beamerlezing is zoals gezegd dus verplicht. Dat kan via de mail: excursies@sbdv.nl of via de telefoon: 06-40784126.

Heel graag tot ziens en alvast veel plezier!

Zaterdagmiddag 20 maart 2021

Excursie Schovenhorst

Op een zaterdagmiddag in het voorjaar in het bos is er van alles te zien en te beleven. Tijdens de excursie van vandaag gaan we in de omgeving van het Landgoed Schovenhorst wandelen. Dit landgoed heeft als bijnaam “de mooiste bomentuin van Nederland”. Er is een grote collectie naaldbomen en zo in het voorjaar kunnen we de frisgroene kwastjes van de verschillende soorten bewonderen. We horen over de boomsoorten in dit gebied en ook over het hier levende wild. Hier leven namelijk edelherten, reeën, wilde zwijnen, vossen en dassen. Al zul je ze misschien niet tegenkomen overdag, sporen zullen we zeker zien, je moet alleen even weten waar je op moet letten.

Tijd: start om 14.00 uur. Duur: ca. 2 à 2,5 uur.

Startlocatie: bij parkcamping ‘t Ravenest Schovenhorsterveldweg 10, 3881PB Putten.

Gids: Marjan Oudshoorn.

Zaterdagmiddag 24 april 2021

Wandelexcursie Nationaal Park Veluwezoom

Allereerst gaan we naar de Soerense Beek, waar we de drie Sprengenkoppen gaan (be)zoeken. Een bijzonder stukje natuur. Daarna vervolgen we onze weg door het prachtige Eerbeekse Veld en het Voorste Schaddeveld. Uiteraard wordt onderweg een en ander verteld over het gebied. De kans op het zien van wild is overdag niet zo groot, maar je weet maar nooit.

Tijd: 14.00 uur. Duur: 2,5 uur.

Startlocatie: vanaf parkeerplaats de Plaghak aan de Schaapsallee in Laag Soeren.

Gids: Joke van Tol.

Zaterdagmiddag 1 mei 2021

Wandeling langs ondergrondse geheimen

Een wandeling waarin we cultuur, natuur en geschiedenis gaan combineren. In het Speulderbos bij het buurtschap Drie in de gemeente Ermelo liggen de overblijfselen van een onderduikershol. Deze schuilplaats is in de Tweede Wereldoorlog tussen februari 1943 en juli 1944 gebruikt door Engelse piloten en voortvluchtige landgenoten. In juli 1944 werd het onderduikershol helaas door de Duitsers ontdekt. De contouren zijn nog altijd zichtbaar. Tijdens deze wandeling komen we ook nog langs andere historische punten en langs de prachtige Ermelose heide.

Tijd: 14.00 uur. Duur: ca. 2 à 2,5 uur.

Startlocatie: bij Parkeerplaats aan de Spriederweg 204, 3852MH Ermelo

Gids: Marjan Oudshoorn.

Donderdagochtend 13 mei (Hemelvaartsdag) 2021

Fietsen op de vroege morgen, dus vroeg op staan!

De fietstocht start in Elspeet en gaat via het Kroondomein, Gortel en Vierhouten en weer terug naar Elspeet. We hopen in het Kroondomein wild aan te treffen. In Gortel nemen we nog een kijkje bij een wildweide. Afhankelijk van wat we beleven onderweg zijn we halverwege de ochtend weer terug in Elspeet. We hopen u op Hemelvaartsdag te mogen begroeten.

Tijd: 06.30 uur. Duur 3 tot 4 uur.

Opmerking: we houden ergens pauze en kunnen dan een kopje koffie of wat anders nuttigen, dit dient u zelf mee te brengen. Het is aan te raden om een verrekijker en eventueel een fotocamera mee te nemen. Houd ook rekening met het weer. Misschien is het 's ochtends vroeg nog fris of vochtig.

Startlocatie: te Elspeet, op de hoek Uddelerweg / Nunspeterweg / Staverdenseweg.

Gids: Gerard van Heiningen.

Maandagmiddag 17 mei 2021

Excursie in Koninklijk Park Het Loo te Apeldoorn

We wandelen in een prachtig gebied met heel veel historie, de hertenkamp, een kasteel, bijzondere planten en bomen, allerlei gebouwtjes en gedenktekens. De tuinen van het oude kasteel Het Loo zijn in deze periode toegankelijk voor publiek. Het kasteel zelf is niet te bezichtigen.

Tijd: 13.30 uur. Duur: 3 uur.

Opmerking: de toegangsprijs van € 2,- tot het Paleispark komt voor eigen rekening, parkeren is gratis.

Startlocatie: vanaf de parkeerplaats van het Paleispark aan het einde van de Boslooweg (tegenover de Pijnboomlaan). Routebeschrijving: vanuit Apeldoorn de N344, Amersfoortseweg. Tegenover de Pijnboomlaan rechtsaf richting Paleispark. Voor het raster is links de parkeerplaats.

Gids: Henry Kats.

Zaterdagavond 19 juni 2021

Wandeling Beekhuizerzand

We gaan wandelen in het bos van de gemeente Harderwijk onder leiding van een ervaren gids. Tijdens de wandeling zullen we verschillende soorten terreinen doorkruisen met de mogelijkheid het wild te zien dat voorkomt op de Veluwe. De gids kent dit gebied en haar bewoners goed, dus we zullen hier uitleg over krijgen. Bij gunstige weersomstandigheden zullen we proberen de nachtzwaluw te spotten. We gaan er een pittige maar mooie wandeling van maken.

Tijd: 20.00 uur. Duur: ca. 2 à 2,5 uur.

Opmerking: een verrekijker meenemen is de moeite waard.

Startlocatie: aan de Watertorenweg in Harderwijk. Dit is een zijweg van de N302 (Leuvenumseweg).

Gids: Teus van de Bunte.

Maandagavond 21 juni 2021

Wandeling naar het Aortjeshuus

Geschiedenisles terwijl je door de prachtige bossen wandelt en ondertussen misschien wel een glimp van het daar levende wild opvangt. Wie wil dat nu niet? We gaan een kijkje nemen bij het goed bewaarde daglonershuisje van Aortje (1888-1974) en haar gezin, ver van de bewoonde wereld....

Tijd: 19.00 uur. Duur: 2 à 2,5 uur.

Opmerking: goede schoenen aan, geen parfum op of ritzelende kleding aan en neem een verrekijker mee.

Startlocatie: vanaf de speelweide aan de Stakenbergweg te Elspeet.

Gids: Gerard van Heiningen.

Vrijdagavond 9 juli 2021

Wandeling naar het Aortjeshuus

Zie: 21 juni. 19.00 uur. Duur: 2 à 2,5 uur.

Zaterdagavond 17 juli 2021

Excursie Grevenhout

Natuurgebied Grevenhout is een afwisselend bosgebied met lariksbossen, douglasbossen maar ook percelen met eiken, berken en jeneverbesstruiken. In Grevenhout treft men zowel de zomer- als de wintereik aan. Als je hier loopt kun je je bijna niet voorstellen dat dat dit gebied 100 jaar geleden een groot heidegebied was waar Koningin Wilhelmina graag schilderde. We gaan dan ook op zoek naar de zogenaamde Wilhelmina-dennen. Een interessante wandeling waar we zomaar een ontmoeting kunnen hebben met een hert, ree of wild zwijn.

Tijd: 19.00 uur. Duur: 2 à 2,5 uur.

Startlocatie: parkeerplaats bij huifkarcentrum de Kronkel. Assel 12, 7346AK Hoog Soeren.

Gids: Marjan Oudshoorn.

Zaterdagochtend 14 augustus 2021

Excursie Noorderhei

Vrijwilligers van onze Stichting zijn regelmatig te vinden op de Noorderhei. Dit gebied is niet alleen mooi om te werken, maar ook zeker om te wandelen. Tijdens deze wandeling gaan we langs bij de bijzondere waterwerken van de heer Van Beuningen. Hij heeft een uitgebreid stelsel van beekloopjes en vijvers aangelegd. Ook heeft hij van zwerfstenen kleine pyramides opgericht. In dit jaargetijde hopen we natuurlijk ook te mogen genieten van bloeiende heide.

Tijd: 10.00 uur. Duur: 2 à 2,5 uur.

Opmerking: indien het warm wordt, neem extra drinken mee en zorg voor hoofdbescherming.

Startlocatie: vanaf de parkeerplaats aan de Vierhouterweg. Vanuit Elspeet: vóór de heide aan de rechterkant van de weg.

Gids: Marjan Oudshoorn.

Zaterdagmiddag 4 september 2021

Excursie Speulder- en Sprielderbos

Van het ontstaan tot de huidige situatie van dit gebied en hoe herken je dingen van vroeger (wildwallen bijvoorbeeld). Welke dieren leven hier in het bos en moeten we daar bang voor zijn of juist van genieten? Wat is bijzonder aan de dracht van een ree en waarom valt het gewei ieder jaar van de kop van een hert en de reebok? U hoort het allemaal!

Tijd: 13.30 uur. Duur: 2 à 2,5 uur.

Startlocatie: bij parkcamping 't Ravenest, Schovenhorsterveldweg 10, 3881PB Putten.

Gids: Gerard van Heiningen.

Vrijdagavond 24 september 2021

Bronstexcursie 'Kroondomein'

Ieder jaar is het weer een belevenis om de edelherten te horen burlen tijdens de bronsttijd. Als het donker wordt krijgt het bos een totaal ander uiterlijk. Geluiden gaan mee spelen. De edelherten maar ook bosuilen en andere nachtdieren laten zich horen. De burltochtwandeling is exclusief voor donateurs, hierbij is slechts één introductie per donateur toegestaan.

Tijd: 19.00 uur. Duur: 2 à 2,5 uur (afhankelijk van wat wij horen).

Opmerking: graag bij aanmelding uw naam, een of twee deelnemers en uw telefoonnummer vermelden. Uw telefoonnummer is nodig voor het geval de excursie bij slecht weer niet doorgaat, dan wordt u gebeld.

Startlocatie: vanaf de parkeerplaats in het Kroondomein ingang Amersfoortseweg. Vanuit Apeldoorn Amersfoortseweg (N344) richting hotel-restaurant de Echoput. Vóór de Echoput, bij de eerste vluchtheuvel, is rechts de grindweg naar Elspeet. Vóór het wildrooster is rechts een kleine parkeerplaats.

Gids: Henry Kats.

Zaterdagmiddag 16 oktober 2021

Herfstwandeling Boeschoten

Als de bladeren weer van de bomen vallen, het weer onvoorspelbaar is en de bossen vol staan met paddenstoelen, is het heerlijk om toch nog even lekker naar buiten te gaan. Stevige schoenen en een goede jas zijn daarbij vaak wel een must. Maar wat is er nou heerlijker dan door de bladeren te struinen, langs de heide en een mooi bosven te lopen.

Tijd: 14.00 uur. Duur: 2 à 2,5 uur.

Startlocatie: bij Parkeerplaats aan de Apeldoornsestraat (N344) bij de Harderwijkkerweg. Komend vanuit Voorthuizen: links parkeren.

Gids: Marjan Oudshoorn.

Zaterdagmiddag 20 november 2021

Beamerlezing door: Geurt Besselink.

Titel: “Veluwe, ontmoetingen met het verleden”.

De Veluwe, het grootste natuurgebied van Nederland, is niet zomaar een verzameling natuurlijke elementen die toevallig bij elkaar staan. Aarde, water en wind hebben ons landschap ooit gecreëerd. Het landschap is eigenlijk nooit af, want het natuurlijke proces gaat altijd door. Ieder landschap is in het verleden gevormd tot wat het nu is, zowel door natuurlijke elementen als door de mens die in steeds sterkere mate zijn stempel op het landschap drukt. Die invloed van de mens op het landschap van de Veluwe wordt gedurende een tijdsbestek van duizenden jaren steeds groter. De mens nam het eens zo woeste en ledige landschap meer dan eens volledig op de schop. De natuur mag haar gang gaan, maar de mens dirigeert en stelt kaders, en geeft ieder stukje grond een eigen bestemming, aangevuld met de nodige beheersmaatregelen. Dat is de Veluwe van nu. De presentatie ‘Veluwe, ontmoetingen met het verleden’ neemt u mee op deze chronologische ‘tijdreis’. Geurt toont u de plekken op de Veluwe waar mens en natuur hun sporen achterlieten en nog steeds achterlaten, van gletsjerdalen en stuwwallen uit de ijstijden tot de overblijfselen van grafheuvels, rituele plekken en de ijzerindustrie, van malebossen tot eikenhakhoutbossen en sprengbenken tot de ecoducten van nu, alles komt aan bod in deze natuurlijk-culturele fotopresentatie over de Veluwe. Geurt heeft een paar prachtige boeken uitgebracht waar veel van zijn foto's in zijn afgebeeld, “Veluwe, ontmoetingen met het verleden” en “Veluwe, onvergetelijke ontmoetingen”.

Aanvang 14.00 uur in het Dorpshuis Ugchelens Belang, Bogaardslaan 81, 7339 AN Ugchelen (Apeldoorn). Aanmelding is nodig i.v.m. het aantal aanwezigen. Dat kan via de mail: excursies@sbdv.nl of via de telefoon: 06-40784126.

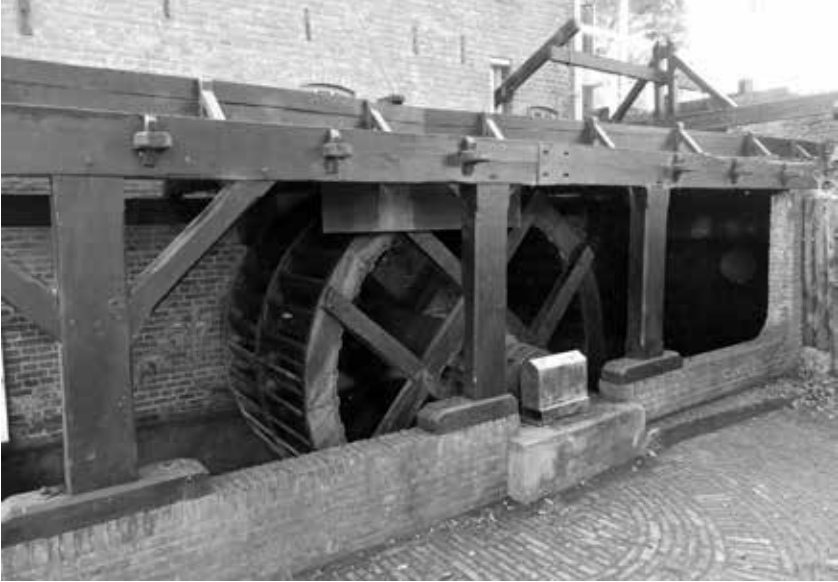

Klompenpaden – Het Kopermolenpad

Een zomerse wandeling van 13 kilometer

Pauline en Guus Kats

Als u een mooie, afwisselende wandelroute zoekt in Gelderland of Utrecht dan heeft u geluk. In deze twee provincies liggen klompenpaden! Deze routes zijn uitgezet over landgoederen, historische paden, opengestelde particuliere terreinen

en boerenland. Je komt op plekken die buiten deze routes om niet toegankelijk zijn. Een ander leuk aspect van klompenpaden is dat veel van deze routes ook afgesneden kunnen worden, dus voor hen die minder ver willen lopen zijn ze ook toegankelijk. Kijkt u maar op www.klompenpaden.nl

Op een vroege zomerse ochtend die hoge temperaturen belooft trekken we onze wandelschoenen aan, vullen onze rugzakken met boterhammen en een paar liter water en rijden naar het Kopermolenpad in Wenum Wiesel. De omschrijving is aanlokkelijk; “wandelen langs beken, over historische paden en enken, door weilanden en beekdalen.”

We starten bij de Wenumse Watermolen, die in geschriften voor het eerst genoemd wordt in 1313. Een prachtig, historisch rijksmonument als beginpunt. De route wordt aangegeven

door plaatjes met een klompje erop. Elke route heeft een andere kleur en je kunt de route ook in de tegenovergestelde richting volgen.

Wij wandelen de route met de klok mee en komen direct langs een mooi meer, wat geen meer blijkt te zijn maar een molenvijver, een wijerd of wijer, die zorgde voor de energievoorziening van de watermolen. Langs het water lopend kijken we omhoog en zien we nesten van de eikenprocessierups in de bomen hangen. We lopen er zonder problemen onderdoor want ze zitten zo te zien allemaal in hun nest.

Het eerste deel van de route gaat door de bossen rondom Wenum Wiesel en de temperatuur is nog aangenaam. Het heeft de nacht ervoor geregend en overall zie je een waas van damp, wat een heel serene sfeer oproept. Het is al weken erg droog dus voor de natuur is dit een oppepper en voor ons wandelaars maakt het de omgeving net wat mooier dan dat je door een droog, knisperend bos loopt. Ook de vogels om ons heen lijken blij te zijn met wat vocht, ze zingen er lustig op los. In het vochtige gras zien we kleine kikkertjes en in een heel klein stroompje dat een zandpaadje doorkruist op onze route, zien we visjes stroomafwaarts zwemmen. Over stapstenen steken we het beekje over. Heel bijzonder, zo midden in het bos. Houten bruggetjes verbinden de route waar de beekjes die er onderdoor stromen ons iedere keer weer verrassen. Rondom en in het water is er altijd zoveel te zien! Op een bruggetje in het water turend zien we dat de waterstand niet erg hoog is. Aan het bord dat de waterstand aangeeft is te zien dat het water in voorgaande periodes veel hoger heeft gestaan. Aan de andere kant van het bruggetje staat het zelfs droog.

Op één van de informatieborden die de route rijk is, lezen we dat er door hoogteverschillen in het dal van de Wenumse beek verschillende grondwaterstromen (kwelwater) aan de oppervlakte komen. Mede hierdoor komen er bijzondere plantensoorten voor die kenmerkend zijn voor beekdalflora, zoals Grote kattenstaart.

De temperatuur is gestegen als de route ons uit het bos langs en door de weilanden leidt. Dit is weer een totaal andere omgeving; weilanden met koeien, hier en daar een ooievaar, schapen en paarden. Lekker weids maar warm! Hier hoor je geen gekwetter van vogeltjes meer. Over een verhard pad tussen de maisvelden door wandelen we richting een molen die in de verte te zien is. Het is heilig van de hitte.

Misschien hadden we de route beter in de andere richting kunnen starten. Maar ja, daar hebben we nu niets meer aan. We stappen vrolijk door en hebben inmiddels onze zonnehoedjes opgezet. Langs het Apeldoorns kanaal zien we wat vissers loom naar hun dobbertje kijken. De mooie houten bruggetjes en trappetjes zijn erg fotogeniek en al genietend van wat we allemaal hebben gezien op deze afwisselende route, komen we weer bij de watermolen aan. Het is inmiddels rond de 30 graden! Tip: wandel de route tegen de klok in bij erg warm weer, dan start je in open terrein en wandel je als de temperatuur oploopt in de bossen. Of kom gewoon heel vroeg uit de veren.

Borus

René Wervers

Mijn vader, afkomstig van het platteland, had altijd al een gruwelijke hekel aan katten. Ik, opgroeïend kind in een middelgrote stad, snapte daar niks van. Aaibaar dier, altijd bij je op schoot kruipen en lekker knorren als je Borus achter z'n oren krabde.

Heerlijk vond hij het, hij ging er nog eens extra voor liggen. Wat een schat. Even een samenvatting van onze lieve Borus en zijn mannelijke en vrouwelijke kornuiten.

- Ze zijn samen nauw betrokken geweest bij het uitsterven van minstens 63 diersoorten; te weten 40 vogelsoorten, 21 zoogdieren en 2 reptielsoorten;
- Verder bedreigen ze nog 300 a 400 diersoorten die op de rode lijst staan;
- Per jaar moorden onze Borus en vrienden tussen de 17 en 200 miljoen vogels uit. Bij de laagste inschatting 32 vogels per minuut.

Oei, onze Borus is de allerschadelijkste exoot in onze natuur. Met moeflons, damherten en wasberen weten we het wel; afschieten die exoten. Met onze lieve Borus zijn we toch wat voorzigtiger. Volgens de Europese Vogel- en habitatrichtlijnen moeten lidstaten voorkomen dat beschermde dieren opzettelijk worden gedood. Het **VRIJ** laten loslopen van Borus en het daardoor in stand houden dat beschermde dieren vermoord worden, legt daarom een plicht bij ons mensen daar iets tegen te doen.

Afschieten? Te rigoreus. Steriliseren dan maar? Kan, maar ook een gesteriliseerde Borus vindt het nog steeds heerlijk om jong haar- en veerwild het leven zuur te maken. Chippen? Goedgekeurd moordenaartje spelen. Nee, eigenlijk is er maar één oplossing, een stukje touw. Nee niet om Borus de onderkant van een tak te laten zien, maar om hem gewoon in de tuin wat pootruimte te geven, zonder al te schadelijk te zijn. Verder blijft Borus natuurlijk binnen, tenslotte is hij een **HUIS** kat.

Als we dat nu eens met zijn allen zouden doen, dan hebben we nog meer vogeltjes die die eikenprocessierups kunnen bestrijden (i.p.v. dat wij weer met gif aan de gang gaan) en kan mijn vader weer blij zijn dat zijn tuin gevrijwaard blijft van kattenfecaliën.

Oh ja, en dan die grootste der katachtigen, die geen exoot is, de geest van het Woud: De Lynx. Hij (of zij) is in België vastgelegd op de gevoelige plaat. Het is even zoeken in het territorium dat 100 tot 1.000 km² groot is, maar als je dan een kat ziet, zo groot als een herdershond met spitse oren, dan zie je een echte inheemse kat. En die mag vrij rondlopen, ook in mijn tuin!

Een aanrijding met wild.... En dan?

Gerard van Heiningen

Regelmatig lezen we of horen we dat iemand een wild dier heeft aangereden. Jaarlijks worden er in ons kleine landje heel veel wilde dieren aan- en doodgereden. Oorzaken: veelal de te hoge snelheden op de wegen door de natuurgebieden. Alleen al op de Veluwe worden jaarlijks vele duizenden dieren aan- en doodgereden.

Wat moet u doen als u een aanrijding met een wild dier overkomt?

In de eerste plaats is veiligheid heel belangrijk. Kijk waar u de auto veilig langs de weg kan zetten en wees voorzichtig met uitstappen. Ontsteek uw alarmverlichting. Bel zo snel mogelijk de politie via het nummer 0900-8844. Het is erg belangrijk dat u een juiste locatie kunt doorgeven waar de aanrijding heeft plaats gevonden. De politie zal u hiernaar vragen. Tevens wordt u gevraagd om welke diersoort het gaat, of het dood ligt of gevluht is, of u veel of geen schade heeft, uw mobiele nummer, etc. Na al deze vragen kan het zijn dat de politie tegen u zegt dat u door mag

rijden en dat er een boswachter (valwild vrijwilliger) komt om de aanrijding af te handelen.

U mag nooit doorrijden na een aanrijding, niet bij een ongeval tussen auto's of andere verkeersdeelnemers en ook niet na een aanrijding met een wild dier. Het betreft hier het verbod op het verlaten van plaats ongeval.

De meldkamer van de politie zal vervolgens de dienstdoende boswachter oppiepen. Dit systeem hebben we op de Veluwe. Er is dus altijd iemand 24 uur / 7 dagen per week bereikbaar. De boswachter zal vaak ook met u contact opnemen om toch precies te weten te komen over het hoe, wat en waar. Het komt voor dat de meldkamer van de melder door krijgt waar de automobilist op dat moment rijdt, doch dat is meestal niet de plaats van aanrijding vandaar het telefoontje van de boswachter. Deze boswachters, meestal een BOA, gaan op pad en hebben de bevoegdheid gekregen om het beschermde dier uit zijn lijden te verlossen als dit

nog leeft. Van de politie hebben zij een extra bevoegdheid gekregen om gebruik te maken van een daarvoor geschikt vuurwapen. Ook mogen sommige boswachters met een gecertificeerde hond een nazoek doen.

Maar hoe gaat het nu verder met dode dieren? De dienstdoende boswachter neemt het dier mee naar een aangewezen locatie waar een slachtgelegenheid is. Daar wordt het dier ontweid, d.w.z. ontdaan van alle interne organen. Ook moet gekeken worden of de organen gezond zijn. Als het dier de keuring doorstaat dan zal het zo spoedig mogelijk in een koelcel worden opgehangen. Nadat het dier voorzien is van een registratie en een wildmerk, zal de aangesloten poelier dit dier ophalen en verder verwerken voor de consument.

Als het dier afgekeurd wordt door bv ernstige inwendige verwondingen, grote breuken in de rug of het bekken, dan zal het als biomassa in de natuur worden achtergelaten. Vossen, raven en andere aaseters zullen het kadaver opruimen.

Maar stel nu dat de aanrijding heeft plaats gevonden in de nachtelijke uren en het aangereiden dier niet dood langs de weg ligt, maar gewond het bos is ingevlucht, dan zal een nazoek plaats moeten vinden. De boswachter zal dan een kort rondje maken in de bosrand om te kijken of het dier daar ligt. Als het dier niet gevonden wordt zal de boswachter de plaats van de aanrijding of de plek waar het dier het bos is ingelopen markeren, zodat de volgende ochtend deze plek weer makkelijk terug te vinden is.

Die ochtend zal een zweethondengeleider met z'n hond aan de nazoek beginnen. Een zweethondengeleider is iemand die met een zweethond, bv een Hanoveraan of een Teckel of een ander ras, dit werk doet en hiervoor is getraind en gecertificeerd.

Even wat uitleg over gebruikte termen:

- Zweet is bloed van een wild dier.
- Een zweetspoor is een bloedspoor van wild.
- Een zweethond is een getrainde hond die dit bloedspoor volgt.
- De zweethondengeleider is de man/vrouw die samen met de hond de nazoek doet.

Van de hond wordt verwacht dat deze het spoor volgt dat door het gewonde dier is achtergelaten. Dit spoor kan zelfs een spoor zijn zonder zweet, maar alleen al de geur van de poten van een gewond dier zal door de hond worden geroken en gevolgd. De lengte van een nazoek kan variëren van 100 meter tot soms wel enkele kilometers. Voor hond en baas betekent dit een enorme inspanning. Niet altijd zal een spoor over een begaanbaar pad gaan, maar meestal door de bossen met zelfs een dichte dekking. Voor de hond is het wat makkelijker om onder overhangende takken te kruipen. De baas zal soms op handen en knieën de hond moeten volgen. Echt zweten dus voor de hondengeleider.

Als het dier wordt aangetroffen, kan het nog leven en mag de voorjager(hondengeleider) het dier uit z'n lijden verlossen. Mocht het dier dood worden aangetroffen dan zal bekeken worden of het nog voor de consumptie geschikt is. Meestal is dit niet het geval en zeker niet bij warm weer. Dan blijft het kadaver achter als biomassa.

Het trainen van een zweethond vergt de nodige tijd en inzet van zowel de eigenaar als de hond. Het begint al met een pup op speelse wijze vertrouwd te maken met de diverse soorten grofwild. We beginnen met een sleepspoortje te maken. Een stukje huid wordt door het terrein gesleept en aan het einde komt het velletje te liggen met een bakje voer voor de hond. Als dit allemaal goed gaat, gaan we over tot een combinatie van slepen en druppelen met zweet. De volgende stap is alleen nog zweet en het spoor wordt in lengte en tijdsduur langer. We lopen ca 100 uur achter de hond om zelf te leren hoe de hond werkt, reageert op verleidingen enz. Dan zal de hond zich in de praktijk moeten bewijzen. De hond werkt altijd aan een lange lijn en hij mag nooit leren om te apporteren. Dit laatste kan levensgevaarlijk zijn voor de hond, zeker als het een grote keiler betreft.

Toch wil ik u ook een waarschuwing meegeven. Zomaar ergens gaan trainen is niet toegestaan. U bent volgens de huidige wetgeving aan het jagen. Mocht u echt dit werk met uw hond willen gaan doen, besef dan dat het ook voor u nadelige gevolgen kan hebben. Een hond die geleerd is geursporen van wilde dieren te volgen, zal dit ook tijdens een familie wandeling willen doen, met als gevolg dat de hond wild gaat achtervolgen met alle gevolgen van dien. Een aanrijding met een dier of uw hond is niet uitgesloten.

Tot slot, bij een aanrijding met een wild dier altijd de politie bellen via 0900-8844. Ga niet zelf op zoek als het dier het bos is ingevlucht.

Prachtig voorjaar 2020 maar

Henry Kats

Zo'n voorjaar heb ik nog nooit meegemaakt. Coronavirus, verdriet, eenzaamheid, prachtig weer, opgesloten. Mensen die fantastisch werk doen om alles draaiende te houden. Artsen en verpleegkundigen die vechten voor de levens van mensen. De gehele samenleving was ontwricht behalve de natuur, dat ging allemaal keurig op tijd door zoals het ieder jaar gaat. Eerst kwamen de sneeuwkllokjes, daarna de krokussen, narcissen, hyacinten, tulpen en veel andere planten waar we weer van konden genieten. De krentenboompjes en de prunussen kwamen in bloei. Uit

de knoppen van andere bomen kwamen prachtige blaadjes in allerlei kleuren. De biggen van de wilde zwijnen werden weer keurig op tijd geboren. Wel merkte René (onze penningmeester) op dat de streepjesbiggen zich niet hielden aan de regel van 1,5 meter afstand. Het was meer een stapel van 1,5 meter. De vogels gingen op tijd nestelen en in een van mijn nestkasten werd op 12 april het eerste koolmeeseitje gelegd.

Net voor de uitbraak van de Corona-crisis zijn mijn vrouw en ik verhuisd naar een appartement. We wonen nu dichtbij de begraafplaats aan de Soerenseweg in Apeldoorn en

gaan daar af en toe een wandeling maken. Het is daar prachtig, er staan daar veel bijzondere bomen en planten. Allerlei vogelsoorten zagen en hoorden we. Door de

Coronacrisis waren er veel minder vliegtuigen in de lucht, dat was goed te merken. Soms was het zo stil en hoorde je alleen maar vogels. Op die begraafplaats kan je nog zogenaamde 'graftrommels' vinden. Deze waren populair in de periode 1870-1940. Het zijn ovale of ronde blikken of zinken trommels met glazen vensters. De trommels zijn gevuld met (kunst)bloemen en een bladerkrans en soms met een foto, schilderstukje of iets persoonlijks van de overledene. Veel graftrommels zijn vergaan maar op sommige begraafplaatsen zijn er enkele gerestaureerd. Eén gerestaureerde graftrommel op de begraafplaats aan de Soerenseweg bevat de tekst: "Evertjen Schouten, Januari – oktober 1881, Min van Prinses Wilhelmina".

Ook de moeder van mijn schoonzus was 'min'. Mijn schoonzus is op de begraafplaats wezen kijken naar dat graf en heeft daar ook genoten van de natuur. Ik had haar gevraagd om iets te willen schrijven wat zou aansluiten bij dit onderwerp. Hieronder haar verhaal:

De Min

Else Koning

Een min is een vrouw die een kind van een andere vrouw zoogt. Bij dieren komt dat ook voor. Een hond die geen voeding heeft voor haar puppy's? Geen nood. Een andere teef wordt gezocht en die doet niet moeilijk. Zij laat die diertjes lekker drinken. Wat is de natuur toch mooi.

Nu mijn verhaal.

Er was eens....., nee geen sprookje, maar werkelijk gebeurd.

Een lange tijd terug ben ik in een ziekenhuis geboren. Ach, laat ik er niet moeilijk over doen. Eerlijk gezegd, het is eenentachtig jaar geleden. Er kwam een verpleegster bij mijn moeder en vroeg: "Mevrouw, u heeft zoveel voeding. Mag er nog een kindje, een meisje van drie dagen oud, bij u drinken?" "Natuurlijk, laat maar komen". "Ja mevrouw, maar u moet wel weten dat het een kindje is

van Joodse ouders”. ”Ja, en? ’t Is toch een mensje!” ”Oh, wat fijn en wat zal de vader blij zijn, want de moeder is vlak na de bevalling overleden”. Een dag na mijn geboorte kwam er een jongetje ter wereld. Maar ach, die moeder kon haar kindje, om wat voor reden dan ook, geen voeding geven. Weer kwam de verpleegster bij mijn moeder. Je raadt het al..... dezelfde vraag. Vanaf die tijd kreeg ik zomaar een zoogzus en een zoogbroer. Hoe het allemaal ging weet ik natuurlijk niet. Moest ik lang op mijn lekkere hapje wachten of was ik als eerste aan de beurt? Toen leerde ik al te delen waar ik nu de vruchten van pluk. Mijn zoogbroer is inmiddels overleden, met mijn zoogzus heb ik nog steeds contact.

Is dit een uniek verhaal? Nee, het gebeurde wel vaker. Koningin Emma kreeg in 1880 een dochter: prinses Wilhelmina (de moeder van Koningin Juliana). Het was ondenkbaar dat Koningin Emma zelf haar dochter de borst zou geven. Er werd een min gezocht en zo kwam Evertjen Schouten in beeld. Twee jaar heeft Evertjen voor de prinses gezorgd en kreeg daarvoor zestig gulden in de maand en kost en inwoning. Ook ging ze mee als het koninklijk paar op reis ging. In 1938 werd zij door een hofdame naar paleis Soestdijk gebracht om de pasgeboren prinses Beatrix te zien. Een portret van Evertjen hangt in paleis Het Loo in de speelkamer van prinses Wilhelmina.

Evertjen Schouten werd geboren op 1 december 1852 te Uddel en is in 1875 getrouwd met Reijer van der Zande, die later hoofdkoetsier van koningin Emma zou worden. Zij woonden op paleis Het Loo tot 1896 waarna ze in een boerderij aan de Zwolschenweg gingen wonen. Deze boerderij was in opdracht van koningin Emma gebouwd. Een zoon van Evertjen, Johannes van der Zande, was een rondtrekkende schaapherder die rond 1930 in het voor- en najaar met zijn schapen in Hoog Buurlo was waar hij gebruik mocht maken van de oude schaapskooi. Evertjen is op 28 februari 1945 overleden te Apeldoorn en ligt begraven op de begraafplaats aan de Soerenseweg in Apeldoorn (grafnummer 230). Het is zeer de moeite waard de tijd te nemen om op deze begraafplaats rond te kijken.

Kijkje in de 'keuken' van een excursie-gids

Maaïke Strikwerda

Het Covid19 virus en als gevolg daarvan de lockdown heeft vanaf maart 2020 ons hele leven ontwricht. De wereld bestond ineens uit thuiszitten, angst om ziek te worden, angst om geliefden, mondkapjes en saturatiemeters (meten van het zuurstofgehalte). Ons prachtige excursie programma kwam met een schok tot stilstand. Dat is natuurlijk niet het einde van de wereld, maar we vonden het wel heel jammer.

Om u tóch een beetje te kunnen laten genieten van een heerlijke ontspannen, leerzame wandeling door het bos, heb ik mij opgeworpen als vrijwilliger. Door mijn ogen kunt u hopelijk meegenieten van deze excursie en daarnaast is het ook een kijkje in de keuken van de gids. Want hoe gaat dat nou, zo'n excursie voorbereiden? Gaat een gids gewoon aan de wandel en doet hij of zij het een beetje uit de losse pols, of zit daar meer voorbereiding aan vast? Ik vroeg het aan Marjan Oudshoorn.

Het is begin september 2020 en ik mag mee met Marjan. Sinds een aantal jaren is zij één van de vaste gidsen van Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe. Marjan heeft haar gidsen-opleiding bij het IVN gedaan en heeft jarenlange ervaring met het verzorgen van excursies bij onder andere Staatsbosbeheer. We hebben afgesproken bij huifkarcentrum de Kronkel in Assel en gaan de excursie Grevenhout lopen. Deze staat op 17 juli 2021 in het excursieschema gepland (zie elders in dit boekje). Al woon ik in Apeldoorn en weet dat de ijsjes bij halte Assel heerlijk zijn, dit gebied ken ik niet en ik zou daar uit mezelf ook niet snel gaan wandelen. Leuk dus, nu eens zonder bang te zijn om te verdwalen én met het opdoen van allerlei leuke en interessante informatie een gebied te gaan verkennen.

We gaan op pad, het bos in. Het valt al snel op dat het hier een heel gevarieerd bos is, en verbazend stil, hoewel dit gebied ingeklemd ligt tussen de A1, de Amersfoortseweg en de Kootwijkerweg. Ik word wat wijzer over de geschiedenis van dit bosgebied. Ik krijg van alles te horen over de stuwwallen in de IJstijd, de zandverstuivingen en het ontstaan van de heide. Rond 1400 viel dit stuk bos onder het maalschap Garderen. Er was bewoning en eikenhakhout was een voorname bron van inkomsten zoals we nu nog kunnen zien aan de vele typische eikenstobben die uit de grond steken.

We lopen verder en passeren prachtige lanen door beuken en eiken omzoomd. Dit komt, vertelt Marjan, omdat dit gebied in 1847 door koning Willem II is gekocht en aan het Kroondomein is toegevoegd. Je kunt je voorstellen dat er prachtige lanen werden aangelegd waarlangs de koetsen van het koninklijk huis reden. Er werden douglasbomen aangeplant door ons koninklijk huis en pas nu is het tijd dat ze geoogst worden. We lopen door zo'n oud douglasvak, spannend donker, joekels van bomen waaromheen gewroet is door wilde zwijnen. Dit omploegen van grond

helpt de jonge aanplant, dat is te zien aan jonge varens en hemlocksparren die ondanks de donkerte opkomen. We vinden zelfs een vuursteen. Daar moet je oog maar net op vallen. Lucifers hadden ze vroeger nog niet, dus de vuurstenen werden veel gebruikt om vuur te maken. En dan is het opeens weer licht. Een heel ander opener bos. Het pad loopt tussen lariksen en eiken met veel ondergroei. Opeens staat Marjan stil. Wat is dit voor eik? Zomer- of wintereik? Het is er één zonder een lang steeltje aan de blaadjes. Dat is dus de zomereik, de eikel zit aan een lang steeltje en vormt zo voor de kabouters een pijpje voor de lange winteravond. Er zijn prachtige verschillende soorten varens, mossen en struiken bosbessen. Ineens lopen we tussen twee enorme tamme kastanjabomen door, knotsvol vruchten. Zo divers is dit bos! We treffen op een open vlakte een aantal oeroude jeneverbesstruiken aan met grillige vormen. Deze struiken hebben echt ruimte nodig, dus dat vraagt wel beheer. Zwarte, bruine en groene besjes wisselen elkaar af. De zwarte zijn nu klaar voor gebruik, de bruine moeten een nog een jaar rijpen. Jeneverbessen zijn bijvoorbeeld heerlijk in een wildstoofpotje.

Rond 1920 werden tijdens de recessie mensen tewerkgesteld om grove dennen aan te planten. Deze grove dennen werden als stuthout voor de mijngangen gebruikt. Ze kraken waarschuwend voordat ze breken.

Koningin Wilhelmina kon prachtig schilderen, zij heeft twee markante grove dennen vastgelegd op het schilderdoek. Toen zij dit schilderde stonden de bomen nog in een heidegebied. Nu zien we deze bomen omringd door andere hoge bomen. Na de Tweede Wereldoorlog is Grevenhout overgegaan naar Staatsbosbeheer.

Marjan vertelt dat je als gids een gebied eigenlijk moet kennen als je broekzak. Je gaat ergens wandelen waar je het leuk vindt en je loopt als een soort Sherlock Holmes rond. Wat zie je en wat betekent dat? Wat is de geschiedenis van een gebied, welke dieren leven er. Dat ga je dan uitzoeken. Wij lopen ondertussen verder en komen in een heel dicht rommelig bosperceel. Een bordje geeft aan dat dwars door dit struikgewas een wandelpad loopt. “Durf je mee?” vraagt Marjan. Zigzaggend lopen we het ‘pad’ op. Hier en daar staan betonnen paaltjes. Rechts van ons is een hol! Gaaf, even kijken, is dit soms een dassenburcht? Het blijkt onbewoond maar het is leuk om te zien. Marjan vertelt dat ook zij verrast was

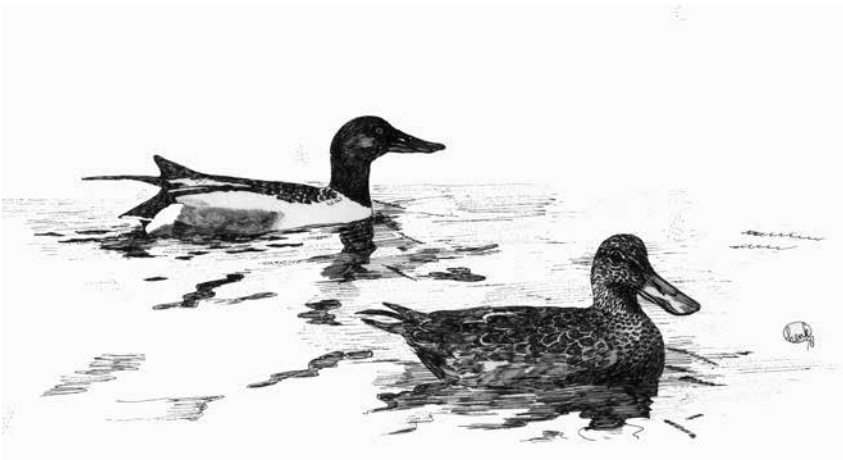
door de paaltjes in dit gebied. Het blijkt een natuureservaat te zijn, één van de zestig in Nederland. Aan de veelheid van wildwissels en andere sporen te zien is dit een heerlijk gebied voor herten en zwijnen. De universiteit van Wageningen doet hier onderzoek naar wat er gebeurt als je de natuur zijn gang laat gaan. Er wordt regelmatig gemeten wat er binnen een straal van een meter rond de paaltjes groeit.

We lopen langs heuvels, ik vraag me af of dit grafheuvels zijn. Het blijken echter oude eikenstobben te zijn die in vroeger tijden toen het nog een open gebied was zijn vol gewaaid met stuifzand. Dit werd een soort heuvel en de opnieuw uitgegroeide eiken vormen de begroeiing.

Tijdens een excursie moet je inspelen op wat je tegenkomt én op de interesses van de groep, vertelt Marjan. Het is haar opgevallen dat de kennis bij deelnemers van onze (SBDV) excursies vaak heel uitgebreid is. Mensen hebben al een flinke basiskennis. Je kunt merken dat dit natuur- en cultuurliefhebbers zijn. Een compliment aan onze deelnemers dus! Dit is voor de gids ook leuk, vertelt ze. Je vertelt vaak een fractie van wat je allemaal weet over een gebied. We komen op de Rode Weg. Deze loopt tot aan het beginpunt van onze excursie. Ineens verdwijnt mijn gids van het pad af, een paar meter maar. Ik zag niks bijzonders maar.... daar blijkt een leemkuil te zijn en restanten van een huis. Oude bakstenen liggen her en der verspreid als stil bewijs dat hier ooit mensen woonden.

Een natuurgids bereidt zijn of haar excursie goed voor, dat is voor mij nog eens bevestigd. Een route wordt voorgelopen zodat de gids weet hoelang er over een bepaald stuk wordt gedaan en wat er te zien is onderweg. Je moet met een groep op de afgesproken tijd bij het eindpunt zijn.

Marjan, hartstikke bedankt voor de privé-excursie en hopelijk gaan we gauw weer met een groep op pad!

Wit damhert

Yvonne Verhoef-Witz

Begin dit jaar liep ik in het bos en zag iets wits. “Wat is dit nou”, dacht ik, “Een schaaap?” Ik had wel gehoord over de witte damherten, maar als je er dan een ziet, ga je toch twijfelen. Het waren twee vrouwelijke witte damherten en eigenlijk pas nadat ik goed keek, zag ik er ook nog donkere damherten tussen staan. Maanden later wandelde ik weer in die buurt en tot mijn stomme verbazing zag ik een wit damhert en daarbij een zeer licht beige zandkleurig kalf. Daar liepen ook een donker en een licht gevlekt damhert bij. Zo had ik dus even drie verschillend gekleurde volwassen damherten bij elkaar. Het liefst schreeuw je dit dan van de daken, maar dat is niet slim want dan gaat iedereen er naar op zoek en verstoort je

daar de boel. Het was geen albino damhert want het had geen rode ogen. Ik heb op internet gezocht en ook rond gevraagd hoe dat nu toch met die kleuren zit. Erg veel is er niet over te vinden. In het kort komt het hierop neer. Bij alle dieren komen vaak kleurvariaties voor, alleen in het wild zijn hun overlevingskansen kleiner. Echter, bij kleine populaties damherten en bij het ontbreken van predatoren kunnen deze dieren zich weer voortplanten en heb je vaker inteelt. In gevangenschap wordt zelfs geselecteerd en verder gefokt met aparte kleuren. Bij damherten kom je verschillende kleuren tegen, de wildkleur, bruin, menil, zwart en wit. Als twee witte damherten met elkaar paren krijg je een zandkleurig jong. De kleur verbleekt later en het wordt dan een wit damhert of damhinde.

Bijzondere waarnemingen 2020

7 april

In de nacht van dinsdag op woensdag 7 en 8 april 2020 stond de maan iets dichterbij de aarde dan normaal. Omdat het die avond ook volle maan was, hadden we te maken met een zogenaamde 'supermaan'. Ten gevolge van de elliptische baan van de maan rond de aarde varieert de afstand van de aarde tot de maan doorgaans tussen ongeveer 356.000 kilometer (kortste afstand) en de langste afstand van bijna 407.000 kilometer. Deze naam 'supermaan' heeft dus te maken met het waarnemen tijdens de kortste afstand tussen de aarde en de maan.

25 mei 2020

Jos en Henry Kats hebben een wandeling gemaakt in het Kroondomein en zagen parende meikevers. Dit jaar waren er zeer veel meikevers, waarschijnlijk over vier jaar weer. Dat heeft met de cyclus van de ontwikkeling te maken, daarover zo meer. Verdere waarnemingen die dag: achttien wilde zwijnen, acht streepjesbiggen, een zandhagedis (vrouwje) en vier hinds (vrouwelijke edelherten).

De Meikever (*Melolontha melolontha*)

Je hoort het onmiddellijk als er een meikever in je buurt vliegt. Het is een soort brommend geluid. Een mannetje vliegt op zoek naar een vrouwtje dat meestal op een eikenblad zit te wachten. Vaak zijn die bladeren aangevreten door het vrouwtje waarbij stoffen vrijkomen die het mannetje ruikt. Op dat blad heeft het vrouwtje haar geurstoffen (feromonen) afgescheiden waar het mannetje op af komt. Dan volgt de paring die heel bijzonder is. Het mannetje draait zich op zijn rug en de achterlijfspunten smelten ineen. Het vrouwtje sleept het mannetje mee tijdens de paring. Na de paring legt het vrouwtje van de meikever ongeveer 20 eitjes die ongeveer twee tot drie mm groot zijn. Uit die eitjes groeien de larven die engerlingen worden genoemd. Deze engerlingen maken een ontwikkeling door die ongeveer drie á vier jaar duurt. Vandaar het mogelijk is dat in een jaar als er veel kevers zijn, veel nakomelingen komen die na drie á vier jaar waargenomen worden. In andere jaren kan dat minder zijn b.v. door predatie van de engerlingen door dassen en wilde zwijnen maar ook staan ze op het menu van vele vogelsoorten. Tegen de tijd dat de larven gaan verpoppen zijn ze inmiddels vijf cm groot

geworden en hebben ze veel wortels van grassen en planten gevreten. Eigenaren van sportvelden en golfbanen zijn niet blij met deze larven die aardig wat schade kunnen aanrichten. In de grond op ± 40 cm diepte vind tegen het einde van de zomer de verpopping plaats van larve naar meikever. In het jaar daarop komt de volwassen kever uit de grond. Ze hebben ongeveer twee weken nodig om geslachtsrijp te worden.

De meikever zoekt een partner, paart, legt eieren en sterft. De langste tijd van hun leven zijn ze dus larve. Dit komt bij meerdere diersoorten voor, onder andere bij het vliegend hert en, in de sprengen en beken, bij de beekprik.

Wat direct opvalt bij meikevers zijn hun roodbruine uitgewaaierde voelsprietten. Bij het mannetje zijn dat zeven lange lamellen en bij het vrouwtje zes iets kortere lamellen. Met deze lamellen 'ruikt' het mannetje een vrouwtje. Vandaar dat de meikevers behoren tot de soort Scarabaeidae, bladsprietkevers, die een soort antenne hebben met lamellen die heel gevoelig zijn voor het waarnemen van geuren van voedsel en van partners.

3 juni 2020

(Henry Kats). Ik kijk vanuit onze nieuwe woning uit op de toren van de grote kerk. De zon staat laag en zet de toren in een prachtig licht. Ik zie de glimmende wijzers van de kerkklok en besef dat ons oud-bestuurslid Wim Fiets die wijzers en letters van nieuw bladgoud heeft voorzien. Dat ging met een kwastje van eekhoornhaar. Dit is gevoelig voor statische elektriciteit waardoor bladgoud aan de kwast bleef zitten en het zo op de te vergulde wijzers en cijfers geplakt kon worden.

10 juni 2020

Jan van Hulst (gepensioneerd vakdocent Flora-, Fauna- en Habitatbescherming, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij) ontdekte een beestje dat super zeldzaam is in ons land. Aan het einde van de middag, voor het avondeten laat hij zoals gebruikelijk zijn hondje even uit voor een sanitaire ronde aan het lijntje door de wijk. Hij zag op het trottoir tegenover zijn huis aan de Mauvestraat te Apeldoorn een grote bruin gekleurde kever lopen. Het beestje had ongeveer het formaat van een vrouwtje van het vliegend hert. Jan was erg verbaasd om op het trottoir bij hem in de straat een vliegend hert aan te treffen. Het vliegend hert is al een zeldzame diersoort en er is in de directe omgeving geen geschikte plaats waar ze tussen de stedelijke bebouwing zouden kunnen leven. Jan pakte het beestje voorzichtig op zodat hij hem geen pijn zou kunnen doen, maar ook dat hij

zelf niet gebeten of gestoken kon worden. Toen hij hem in zijn hand had zag hij voorop de kop een flinke hoorn zitten. Jan zag meteen dat het een mannetje van de neushoornkever was. Zijn verbazing was nu nog groter, want dit diertje is super zeldzaam, zo zeldzaam dat zelfs Jan met zijn werkverleden het nog nooit in levende lijve gezien had. Hij herkende het beestje van preparaten in museumcollecties en van afbeeldingen in insectengidsen. Omdat het beestje zo zeldzaam is en waarmee ook deze bijzondere waarneming extra bijzonder is, geeft hij hiervoor een aparte beschrijving van deze diersoort.

Neushoornkever (*Oryctes nasicornis*). 20 tot 40 mm.

Dit is de enige Midden-Europese soort van het Geslacht *Oryctes*. Hij komt van oorsprong uit Zuid-Europa en kwam in Nederland en België vooral voor in de hopen eek of run (gemalen eikenschors) van de leerlooierijen, omdat de larven die

zich daarin ontwikkelen daarvoor veel warmte nodig hebben. Die warmte kregen ze door de broei in de eekhoppen. Toen de leerlooierijen steeds meer overgingen op het gebruik van chemicaliën in plaats van eek, werd deze diersoort bij ons steeds zeldzamer. De kever heeft zich hieraan aangepast, door in hopen compost, rottend zaagsel, stro, houtsnippers, mest en dergelijke nieuwe broedgelegenheden te vinden. Sindsdien maakt de kever een gestage opmars.

Nu komt hij zeer plaatselijk weer wat vaker- en incidenteel zelfs in grotere aantallen voor. De kevers vliegen in juni en juli. De hoorn van de vrouwtjes is beduidend kleiner dan die van de mannetjes, soms ontbreekt deze geheel. De neushoornkever behoort tot de familie bladspruitkevers (*Scarabaeidae*) en de onderfamilie der reuzenkevers (*Dynastinae*). De neushoornkever dankt zijn naam aan de relatief grote hoornachtige stekel op de kop van de mannetjes. Deze hoorn wordt gebruikt als stormram waarmee zij hun concurrenten ondersteboven duwen. De kever heeft zich weten te handhaven door gebruik te maken van plantaardige afvalhopen waarin de larven leven. Door broei wordt de omgevingstemperatuur van de larven verhoogd zodat ze zich sneller kunnen ontwikkelen. Als larve leven de engerlingen drie tot vijf jaar voordat ze zich verpoppen en overgaan naar een leven als volwassen kever. Als kever leeft de neushoornkever slechts een paar weken.

Verspreiding.

In Nederland en België komen de kevers vooral bij menselijke bewoning voor, omdat daar in tuinen composthopen en andere hopen plantaardig materiaal te vinden zijn. Zowel in Nederland als in België is de neushoornkever een zeldzame soort. Het aanleggen

van composthoppen die primair voor andere dieren bedoeld zijn, zoals b.v. de ringslang die haar eieren in een composthoop afzet, kan ook soorten zoals de neushoornkever helpen. Bij het aanleggen van broeihopen is het belangrijk geen naaldhout dat van nature harshoudend is te gebruiken. De larven kunnen daar niet goed tegen. Door witrot aangetast eikenmorm is favoriet bij de kevers. Het is van belang dat er jaarlijks verse houtsnippers, snoeiafval van loofhout of blad aan de broeihopen wordt toegevoegd. Zonder broeihopen zijn er geen neushoornkevers.

12 juni 2020

Jan van Hulst. Het had de nacht voor 12 juni stevig geregend. Dat was hard nodig door de langdurige en extreme droogte van de afgelopen periode. De dag na de regenbui kon je meteen al de resultaten daarvan waarnemen. De microscopisch kleine sporen en zaden lagen in en op het droge substraat te wachten tot ze tot leven werden gewekt door een beetje vocht. En dat gebeurde. Na de regenbui

zag je overal in het bos op rottende dennenstobben en dood naaldhout prachtige rode bolletjes verschijnen. Als ze vers zijn, zijn ze rood, oranjerood of rozerood. Hoe minder vers ze zijn hoe lichter roze ze worden. Slechts één dag na het ontstaan van de bolletjes, zijn ze al klaar met hun ontwikkeling en kleuren ze bruin en zijn ze onopvallend. In dat stadium rijpen de sporen.

De Nederlandse naam van deze bolletjes is bloedweizwam (*Lycogala epidendrum*) een **Myxomyceet of Slijmzwam**. Zowel de soortnaam als de naam van de klasse waartoe deze gerekend wordt, is misleidend door de toevoeging ‘zwam’ aan deze namen te koppelen. Hierdoor zou je in de veronderstelling kunnen komen dat het een paddenstoel is. Maar dat is onjuist. Hoewel enkele soorten in paddenstoelengidsen zijn opgenomen en ook mycologen (schimmelbiologen – deskundigen op het gebied van paddenstoelen) zich met de bestudering daarvan bezighouden, worden ze daar niet toe gerekend. Het zijn Myxomyceten of Slijmzwammen. Deze mondiaal ca. 500 soorten tellende groep van levende, geheel op zich zelf staande levende organismen onderscheidt zich van alle andere levensvormen. Deze zijn niet met dieren, planten of schimmels (paddenstoelen) te vergelijken. Uit sporen

ontstaat een, op een amoebe gelijkend, vaak zeer klein maar soms ook groot, voortkruipend of zwemmend plasmodium (het beginstadium) bij verschillende soorten slijmzwammen.

In de levensfase van het plasmodium (een slijmerige, plasma-achtige massa) kunnen slijmzwammen zich geheel zelfstandig voortbewegen en consumeren onderweg bacteriën en schimmels. Dit zich zelfstandig voortbewegen laat een kruipspoor na, vergelijkbaar als bij slakken terwijl in dit kruipspoor verteerde voedselresten achterblijven. Dit stadium eindigt op het moment dat zich uit het plasmodium een aan het substraat vastgehecht vruchtlichaam (sporangium) ontwikkelt. In dit sporangium ontwikkelen zich de sporen voor een nieuwe generatie. Sommige soorten zoals de bloedweizwam hebben een fel gekleurd plasmodium en sporangium.

7 september 2020

In een eikenboom in het Paleispark Het Loo zag Henry een heuse kabouter, hij bleef doodstil staan en trok wit weg nadat hij gesnapt was.

Mededelingen bestuur

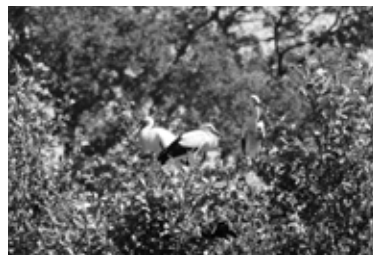
SBDV 35-jarig bestaan!

Op 4 juni 2021 zal onze Stichting 35 jaar bestaan. Dit is te danken aan onze donateurs en onze vrijwilligers. Het is fijn dat alles wat wij organiseren en waar wij voor staan, gewaardeerd wordt door onze donateurs.

Namens het bestuur, hartelijk dank voor uw vertrouwen!

Ooievaars in 'Het Schol'

Ons ooievaarsnest in het moerassige natuurgebied 'Het Schol' bij landgoed Het Woudhuis, ten oosten van Apeldoorn, is weer bezocht door twee ooievaars, er zijn twee jongen geboren en uitgevlogen. Foto's zijn genomen op 26 juni 2020. De twee ooievaars zijn bijna zover dat ze kunnen uitvliegen. Op het wandelpad in Het Schol (met uitzicht op het ooievaarsnest) stonden prachtige orchideeën in bloei (gevlekte rietorchis). Het gebied Het Woudhuis is inmiddels overgenomen door Natuurmonumenten.

Vleermuizeninventarisatie Berg en Bos

Op 27 januari 2020 zijn deze bijzondere zoogdieren geïnterviewd. In de Vleerbietenhut zaten negen franjestaartvleermuizen en twee watervleermuizen. In de pompkelder zat helaas niets. De oorzaak kan zijn: zachte weersomstandigheden waardoor vleermuizen op plaatsen blijven zitten tot het gaat vriezen. Er zijn grasbetonblokken in de pompkelder geplaatst als betere schuilplaatsen voor de vleermuizen.

Vrijwilligers gevraagd voor het werken in de heidegebieden!

Helaas zijn een paar vrijwilligers gestopt om persoonlijke redenen. Om het vrijwilligerswerk op de Tongerense heide en de Noorderhei te blijven uitvoeren hebben wij nieuwe vrijwilligers nodig. Data en verdere informatie staat elders in dit boekje. Mocht u geïnteresseerd zijn, of iemand weten die wij zouden kunnen benaderen voor dit werk, dan vernemen wij dit graag. Onze telefoonnummers staan op de achterpagina.

Mailadres

Ons mailadres info@sbdv.nl is opgeheven omdat er te veel z.g. spam op kwam. De actuele mailadressen staan op de achterpagina van dit boekje.

Vrijwilligersbijeenkomst

Ieder jaar organiseert het bestuur een bijeenkomst voor onze vrijwilligers. Dat zijn de mensen van het nestkastenproject Radio Kootwijk, vrijwilligers onderhoud Tongerense heide en Noorderhei, vrijwilligers die meewerken aan de totstandkoming van ons jaarboekje, bestuursleden en oud-bestuursleden, medewerkers van Berg en Bos en onze gidsen. Het is altijd een gezellig buitengebeuren, verwarmd door een vuur in een mooi gelast wagenwiel, dit alles onder het genot van een hapje en een drankje. Helaas is dit in 2020 niet doorgestaan i.v.m. Corona. We hopen van harte dat dit in het najaar van 2021 wel door kan gaan.

Nieuw project

In ons boekje van 2020 stond een artikel over de informatieborden bij de wildobservatieplaats in Berg en Bos. Deze zijn vorig jaar door de toenmalige wethouder Sandmann onthuld. Inmiddels heeft de heer Sandmann afscheid genomen als wethouder van de gemeente Apeldoorn. Op de uitnodiging voor zijn afscheidsreceptie had hij als cadeau-tip een gift voor onze Stichting gevraagd. Ook het geldbedrag dat hij

van de gemeente kreeg mochten wij als gift krijgen. Wij zijn hem daar uiteraard zeer erkentelijk voor. Het was een mooie aanleiding voor een nieuw project. In Berg en Bos staat bij de wildbaan een voerhut waar het voer voor de edelherten, damherten en wilde zwijnen wordt bewaard. Deze dieren worden in de weekends verzorgd door een aantal vrijwilligers van onze Stichting. Tevens wordt bij de voerhut uitleg gegeven over de dieren die in deze afgesloten wildbanen leven. De voerhut is aan vervanging toe, boktorren en houtworm zijn bewoners geworden. Het geldt dat wij via de heer Sandmann hebben ontvangen willen wij gebruiken voor een nieuwe voerhut. Deze zal gemaakt worden met z.g. stadshout of met hout uit Berg en Bos. In samenwerking met boswachterij Berg en Bos en de gemeente Apeldoorn zal dit gerealiseerd worden. Meer hierover komt in het SBDV-boekje 2022.

SBDV Academy? René Wervers

Dat onze stichting dit jaar 35 jaar bestaat is geen bijzondere mijlpaal, maar wel één om extra aandacht aan te besteden! Dan denk je: "Hoe zouden we iets kunnen toevoegen?"

Eén van de gedachten is het oprichten van een SBDV Academy. Geen hoogdraverij maar gewoon momenten waarbij we met geïnteresseerden over een onderwerp praten, ideeën uitwisselen of misschien wel activiteiten ontplooiën. Om zo'n avond te begeleiden kunnen we een presentatie voorbereiden over bijvoorbeeld het ree, de wolf, het Veluws landschapsbeheer, gesteente of wellicht over Kroondomein Het Loo. Tijdens cursussen merkte ik altijd dat mensen met dezelfde interesses elkaar ontzettend kunnen verrijken met kennis. De cursustijd vloog om en je ging vol energie naar huis. Dat is wat ons ook voor ogen staat, met natuurlijk het ultieme doel het behoud van al dat moois.

Praktisch zien we een aantal avonden ingevuld waarbij maximaal acht personen aanwezig zijn, waarbij één onderwerp ter sprake komt, maar waarbij ook het onderwerp vanuit de donateurs, vrijwilligers of andere geïnteresseerden aangedragen kan worden. Natuurlijk zullen wij zelf ook een aantal onderwerpen aandragen.

Uiteraard kunnen deze avonden pas gerealiseerd worden als de corona-crisis achter ons ligt. U kunt zich nu al opgeven via penningmeester@sbdv.nl. Mocht u zelf een onderwerp willen aandragen, vermeld dit a.u.b. in uw aanmelding. Het spreekt voor zich dat deze bijeenkomsten gratis zijn

(met koffie / thee en koek). De avonden worden gepland aan de Ordermolenweg te Apeldoorn. Indien u zich hebt opgegeven krijgt u bericht over de aanvangstijden en het adres. Bij meer dan acht aanmeldingen wordt op basis van aanmelding contact met u opgenomen. Volgt u a.u.b. de SBDV-website waarop gedetailleerde informatie aangaande de onderwerpen zal verschijnen.

Wij hopen van harte dat dit één van de initiatieven is waarmee wij donateurs een plezier kunnen doen.

Nestkastenproject Radio Kootwijk

Joop Rolfes

Het broedseizoen 2020 was voor wat de koolmees en de pimpelmees betreft teleurstellend.

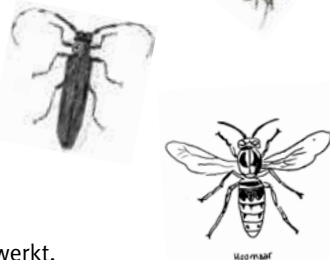
Voor de bonte vliegenvanger en de boomklever viel het mee. De oorzaken zijn waarschijnlijk de volgende: in het begin van het broedseizoen wisselden grote verschillen in warme en koude perioden elkaar af en zorgden ervoor dat een aantal broedsels verlaten werd en verloren gingen. Droogte heeft de voedselsituatie in de laatste periode van het broedseizoen negatief beïnvloed. Eigenlijk zou alles heel gewoon moeten verlopen, de mezen nemen in maart en april hun territorium in en wachten met het leggen van eieren op tekenen in de natuur dat binnen afzienbare tijd de eiken en andere boomsoorten uitlopen. Als de bomen jong blad hebben is er voedsel voor de rupsen die zich te goed doen aan de verse bladeren. Als die rupsen dik genoeg zijn dan zijn zij weer voedsel voor de mezenjongen die daarmee in goede gezondheid kunnen opgroeien en uitvliegen. Aangezien de rupsenpiek dit jaar kort was zijn er verschillende broedsels verloren gegaan.

Ons nestkastgebied is verdeeld in 6 sectoren, door omstandigheden zijn afgelopen broedseizoen maar 5 sectoren geïnventariseerd. Ook dit heeft uiteraard invloed op de resultaten die hieronder staan.

2019	Legsel	
Koolmees	76 paar met	448 jongen
Pimpelmees	9 paar met	79 jongen
Bonte vliegenvanger	27 paar met	160 jongen
Boomklever	7 paar met	53 jongen

2020	Legsel	
Koolmees	64 paar met	217 jongen
Pimpelmees	11 paar met	51 jongen
Bonte vliegenvanger	41 paar met	201 jongen
Boomklever	11 paar met	53 jongen

In bovenstaande gegevens zijn de tweede legfels verwerkt.

Overige waarnemingen waren: hinde, wild zwijn (keilers en zeugen met biggen), koekoek, konijn, roodborsttapuit, 3-hoorn-mestkever, hoornaar, reegeit, reebok, St jakobsvlinder, meikever en eikenprocessierups.

Vrijwilligerswerk in natuurgebieden 2021 en (begin) 2022

Mocht het vrijwilligerswerk niet door kunnen gaan i.v.m. corona-maatregelen dan ontvangt u tijdig bericht.

Verzamelen en vertrek om 08.30 uur vanaf parkeerplaats Restaurant

'Gewoon Gastvrij' aan de Elburgerweg 1, hoek Zwolseweg in Wenum/Wiesel, of elders na afspraak. Van daar gaan we met zo min mogelijk auto's naar de heide. U hoeft zich niet aan te melden voor het vrijwilligerswerk maar u dient wel op tijd op de verzamelplaats te zijn!

Op onderstaande data gaan we vrijwilligerswerk verrichten in natuurgebieden. Iedereen is daarbij van harte welkom, of u nu af en toe eens kunt of altijd! Met elkaar kunnen we ervoor zorgen dat de heidegebieden met hun specifieke flora en fauna bewaard blijven. We werken van **09.00 uur tot ongeveer 12.00 uur**. Iedere vrijwilliger werkt rustig in zijn/haar eigen tempo. Halverwege pauzeren we voor koffie, thee of fris. Catering hebben we niet dus u wordt geacht zelf drinken en/of versnaperingen mee te nemen en..... een stoeltje of stuk plastic om op te zitten tijdens de pauze is erg prettig. Vaak is er na het werk nog even gelegenheid om een stukje door het gebied te wandelen. We werken volgens de Gedragscode Natuurbeheer, het gevolg hiervan is dat we in de broedperiode van de vogels, 15 maart t/m 15 juli, niet werken.

Tongerense heide (Geldersch Landschap en Kasteelen).

Om de heide in stand te houden verwijderen we daar de opslag van grove den en berk. Data: **zaterdag 23 januari, woensdag 3 maart, woensdag 28 juli, zaterdag 4 september, woensdag 13 oktober, zaterdag 13 november, zaterdag 15 januari 2022, woensdag 16 februari 2022.**

Noorderhei (Staatsbosbeheer). Ook in dit gebied zijn we bezig de heide te ontdoen van opslag van grove den en berk. Vaak zien we tijdens ons werk het aanwezige wild. **Alle data Noorderhei zijn op zaterdagochtenden! Data: 2 januari, 13 februari, 13 maart, 21 augustus, 25 september, 30 oktober, 11 december, 29 januari 2022, 5 maart 2022.**

Landelijke Natuurwerkdag zaterdag **6 november 2021**. Wilt u in een natuurgebied ergens in Nederland die dag vrijwilligerswerk doen, kijk dan voor meer informatie op www.natuurwerkdag.nl

Alle data kunt u ook terugvinden op onze internetsite: www.sbdv.nl

Overzicht activiteiten in 2021 en begin 2022:

2021

2 januari	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
23 januari	zaterdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
13 februari	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
03 maart	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
13 maart	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
20 maart	zaterdag: excursie Schovenhorst.
27 maart	* zaterdag: Faunadag Kasteel Middachten.
24 april	zaterdag: excursie Veluwezoom.
01 mei	zaterdag: excursie Speulderbos/Ermelose heide.
13 mei	donderdag: fietsexcursie Kroondomein (Hemelvaartsdag).
17 mei	maandag: excursie Paleispark Het Loo.
19 juni	zaterdag: excursie Beekhuizerzand.
21 juni	maandag: excursie Aortjeshuus.
09 juli	vrijdag: excursie Aortjeshuus.
10 juli	* zaterdag: bijenmarkt Uddel
17 juli	zaterdag: excursie Grevenhout.
28 juli	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
04 augustus	* woensdag: bijenmarkt in Epe.
14 augustus	zaterdag: excursie Noorderhei.
21 augustus	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
04 september	zaterdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
04 september	zaterdag: excursie Speulder en Spriederbos.
18 september	* zaterdag: honing- en hobbymarkt Ugchelen.
24 september	vrijdag: bronstexcursie Kroondomein (alleen voor donateurs).
25 september	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
13 oktober	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
16 oktober	zaterdag: excursie Boeschoten.
30 oktober	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
06 november	zaterdag: Landelijke Natuurwerkdag.
13 november	zaterdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
20 november	zaterdag: beamerlezing Geurt Besselink.
11 december	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
18 december	* zaterdag: Kerstmarkt Kootwijk.

2022

15 januari	zaterdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
29 januari	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.
16 februari	woensdag: vrijwilligerswerk Tongerense heide.
05 maart	zaterdag: vrijwilligerswerk Noorderhei.

* Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe is aanwezig met een voorlichtingsstand, zie publicaties in de dagbladen!

'Kijk regelmatig op www.sbdv.nl voor extra aanbod excursies!'

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe

opgericht 4 juni 1986

Ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer S 41040043

Doel: Bescherming en behoud van alle op de Veluwe voorkomende diersoorten en hun natuurlijke omgeving.

Bestuur:

Voorzitter:	dhr. G.A. van Heiningen	tel: 0341-266147
Penningmeester:	dhr. P.R. Wervers	tel: 055-3123987
Coördinator excursies:	mevr. M. Strikwerda	excursies@sbdv.nl
Beheerder website:	mevr. P.A.G. Kats – Oostvogels	
Secretariaat:	mevr. G.H. Lagendijk – den Besten	
Bestuursadviseur:	dhr. H.L. Kats	tel: 055-3558686

SBDV – internetsite:

www.sbdv.nl

SBDV – secretariaat:

www.secretariaat@sbdv.nl

Opgave deelname excursies: excursies@sbdv.nl

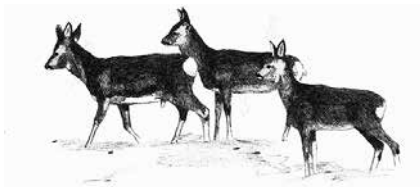
Nieuwe donateurs aanmelden bij:

Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe
p/a p/a Ordermolenweg 158, 7312 SM Apeldoorn
e-mail: info@sbdv.nl (secretariaat)
e-mail: penningmeester@sbdv.nl

Donaties:	minimaal:	€ 7,50 per jaar
	voor het leven:	€ 125,- eenmalig

Rekeningnummer: NL95 INGB 0001 9464 58
T.n.v. Stichting Behoud Dierenwereld Veluwe, Apeldoorn

ANBI nummer van de Stichting is: 8166.63.452

Drukwerk: Drukkerij Dijkgraaf-Rijsdorp BV